

„Islam u svijetlu katolicizma*“

Niz je to članaka, što su izlazili u »Civiltà Cattolica« u god. 1931—1933. — Sam auktor veli, da su to pojedinačna razglabanja, kratak pregled temeljnih ideja, koje vežu islam i katolicizam.

I. Problem islama je težak, previše smo razdijeljeni, — ali eto baš na nama stoji da prekinemo s tim neprijateljstvom i da se počnemo upoznavati. Upoznat ćemo se pak ne napadajima i ne uvredama, nego proučavanjem samih muslimanskih izvora: Korana i Predaje. Gledat ćemo sve skupa mirno i objektivno i ujedno ćemo pokazati muslimanima dobre volje ljepotu i istinitost katolicizma.

II. Istok je po naravi pobožan, no i on se danas, udaren od modernizma, počinje micati. Ukidanje je Kalifata izvanredno velik događaj. Zapad je prenuo Istok iz sna, ali ga je i svojim nehajem skandalizirao.

Mi moramo gledati u čemu smo jednaki, da im se možemo lakše približiti. Musliman shvaća život kao i katolik; čovjek nije samo tijelo, pravi njegov život je besmrtna duša. Muhamed toliko govori o prolaznosti stvari, no samo u početku. Iza Edire položaj se mijenja. Otkad je u Medini postao suveren, nije se mogao oteći utjecaju ondašnje općenite pokvarenosti. — Da se uzmogne dati ispravan sud o Muhamedu, treba puno gledati na vrijeme u kojem on živi. Druga važna stvar: ne metnuti sve pod istu kapu, ne suditi sve jednako. Razdijelimo islam na duhovni i tjelesni. Sve pohvale u knjizi, sve sličnosti s katolicizmom odnose se na prvi. Drugi je izrod islama, kojemu valja pripisati tolike moralne nevolje.

III. Islam i kršćanstvo s obzirom na objavu. — Islam se čitav temelji na objavi, u koju spada: Petoknjžje, Evandelje i Koran. Dandanas muslimani drže, po teoriji »Šahrif«, da je naše Evandelje iskrivljeno. Ima ih pak, koji ga poznaju i proučavaju.

Dosta je pogledati početak islama, da se čovjek uvjeri, kako je on djelomično oponašanje kršćanstva. Muhamed nije ipak išao dosljedno naprijed, nije prigrlio kršćanstvo, jer ga je upoznao iznakažena preko arapskih heretika. S kršćanstvom nije nikada potpuno prekinuo.

U tom smo donekle blizu: to je široko polje diskusiji i razgovorima s muslimanima. Ali ima i velikih razlika: Presveto Trojstvo, nepovjerenje u proročku misiju Muhamedovu. Što se tiče ove zadnje točke, valja se prenijeti u ona vremena i krajeve, koji su upravo cvjetali prorocima. — U početku se Muhamed zadovoljava

* Fausti Giovanni S. I., »L'Islam nella luce del pensiero cattolico« (Roma »La Civiltà Cattolica«).

s malim, on je tek glasnik Božji (nadir, bashir). U Medini se već zove »nabi«, prorok. Naravna posljedica tolikih uspjeha, no i ovdje ne izgleda, da se uzdiže nad ostale proroke. — Pitanje jako šakljivo. S jedne su strane pravovjerni muslimani, koji ga drže za proroka nad prorocima, s druge strane toliki kritici, prema kojima Muhamed prima objave uz duševna poremećenja, smutnje i znojeve, — ili dobru nakanu, koju je imao na početku, malo po malo iskrivljuje. — Srednji put je »katoličke misli«. — Bog je govorio po prorocima. Ovi moraju svoje poslanje potvrditi čudesima. Kao čudo pripisaše Muhamedu sam Koran, no najveći muslimanski teolog Al-Ghazáli lijepo dokazuje, kako to ne dostaje za čudo. Kakogod je Koran krasan, ima svojih pogrešaka, protuslovlja i anahronizama . . . — Ostala čudesa (n. pr. ono slomljenog mjeseca) dodali su tek kasnije.

IV. Nauka kršćanska i muslimanska. — Ideju Boga imaju u glavnom kao i mi. »Allah« označuje uvijek pravog Boga, za razliku od idola.

Muslimanu ipak Bog nije toliko otac, koliko gospodar, suveren. Radi toga nema života intimnosti s Bogom. — Raj opisan s osjetnim užicima ne zadovoljava. — Presv. Trojstvo izgleda da je najoprečnija nauka, no ipak Muhamed je ne niječe nikad. On za nju jednostavno ne zna. Ovu tajnu i onu utjelovljenja Muhamed saznaje od heretika. Priznaje bezgrješno Začeće i djevičanstvo Marijino.

Lik Isusov u Koranu je uzvišen, no ne priznaje mu se Božanstvo. Muhamed nije mogao razumjeti, kako to da Bog može imati sina. Nije poznavao uzvišenu nauku prvog poglavlja Evanđelja sv. Ivana. U mnogim se mjestima Korana vidi sličnost s Evanđeljem, osobito s onim apokrifnim, koji su bili glavno vrelo Muhamedu.

V. Muslimanski i kršćanski moral. — Teško pitanje, jer Islamu nedostaje pravi moralni sistem. Valja gledati onaj »Sunita« i »sufa«. — Obično se prikazuje islamski moral u najgorim slikama, kao što i istočnjaci prikazuju naš. Kao u mnogim drugim stvarima, tako i tu treba razlučiti odgovornost zakona od odgovornosti prekršitelja.

Auktor iznosi dokaze povjesničara De Hammer-a o pokvarenosti otomanskog carstva. Strašna pokvarenost pripisuje se i zatvaranju i odjeljivanju žene. — Posebni moral vlada u raznim pseudomističkim sektama.

Teži se za obnovom . . . Misli se, da će povratak Koranu dostajati. No da li Koran može dati željkovani preporod? Teško, jer je vrlo prilagodljiv. »Tjelesni islam« ga je okrenuo na svoju stranu. — Koran je više nabačen moralni sistem za beduine. U početku je zajednica muslimanska siromašna, živi dobro. Iza pobjeda: bogatstvo, raskoš, nemoral. — Promijenjenom načinu života, valjalo je prilagoditi i Koran, jer »Allah nam želi učiniti stvari lakima, ne teškima« (Sura 2 v. 181). Sam lik Muhamedov sasvim izmjeniše.

Na taj način se stvorio »Sunah«, i dandanas prakticirani moral. Spomenuvši kratko pitanje »Svetog rata« i naklonosti prema kršćanima, osvrće se pisac na modernu struju, koja se diže protiv tih tradicionalista. — U Tunisu Shaykh et Tahir el-Haddâd diže čitavu buru, — ekskomuniciran od starih, slavljen od naprednijih.

VI. Islamski asketi i mistici. — Tim imenom zove one prave iz prvih stoljeća. Duh Božji je radio u tim dušama. Imali su iskrenu želju da služe Gospodinu. — Po tradiciji ascetizam ne bi bio po namisli i duhu Muhamedovu, no Koran govori za nj.

Obično se misli da je islam po naravi svjetski, ratoboran. Da pobije tu tvrdnju, auktor citira glasovitog Massignon-a. Misticizam i duhovna strana općenito je uživala ugled, osobito zaslugom Al-Ghazâli-a. Kratko i lijepo daje ideju velikodušnosti i žara prvih muslimana. Iznoseći razne citate mistikâ »pokazuje ostvarenje glavnih točaka prave mistike. Kao vrhunac tog zlatnog doba donosi primjer Al-Hallag-a, kojeg »tjelesni islam« osudi na smrt 26. III. 1922. u Bagdadu. Smrt i mučenje ovog mistika imaju sličnosti s mukom Spasiteljevom, za kog su mistici upravo oduševljeni.

Dakle u glavnom dojam ove mistike nije loš, radi se o dušama, koje iskreno teže za Bogom.

VII. Izrod mistike. — Kratak pregled i na iskvarenu mistiku. Na dnu ove nalazimo panteizam. Prema Ibu Arabi-u stvaranje je emanacija Boga u 5 raznih vremena, dok je mističko sjedinjenje kao idealno uokvirenje, koje, totalizirajući čitavo stvaranje u našoj misli, čini nas — Bogom! — Zanimjekaše slobodu volje. Odstranivši ovu, stvoriše sebi teoriju »ibâbah«, po kojoj su mistici izuzeti od svih zakona bilo bogoštovlja, bilo ćudoređa. — Auktor spominje još t zv. svece, pobožnjake, koji se u poniznosti nazivlju: »središte privlačivosti svijui pogleda, oceani velikodušnosti, ogromno more spoznavanja, »imâm« pobožnosti i mudrosti, zvijezde, vodiči svijeta, miljenici Allahovi«.

U zaglavku opetuju svrhu djela: nije znanstveno traženje, nego prikaz glavnih stvari, koje mogu služiti kao početak razgovora i diskusiji s muslimanima. S velikim poštovanjem posebno valja govoriti o Muhamedu, jer uvrijedimo li u toj točki muslimana, gotovo je. Njihovo dobro cijeliti i pokazati im naše, osobito čestim životom.

Obraćanja su teška, no zblizenje je ipak već počelo. Kad će se obratiti? Taj toli željkovani čas u rukama je Božjim, na nama je žrtvovati se i moliti.

Na koncu se obraća muslimanima dobre volje preporučujući im naše svete knjige. Tu će upoznati pravu i čistu katoličku nauku.

Kako iza svega toga lijepo pristaju riječi sv. Oca Pia XI.: »Dosada se učinilo malo oko zblizenja muslimana. Potrebno je dobro proučavati jezik, vjeru, običaje, njihov način mišljenja i tada preko b e n e f a c e r e pristupiti direktno njima, nastojeći zadržati ponajprije ugled, a onda ljubav.«

Antun Gabrić D. I.